

شاخص ترین مفاهیم مبحث قرابت معنایی :

- مفاهیم مرتبط با : عشق (۱ - ۸)
- مفاهیم مرتبط با : توصیه های افلاقی (۹ - ۱۹)
- مفاهیم مرتبط با : فداوند (۲۰ - ۲۳)
- مفاهیم مرتبط با : سخن گفتن و ارتباط با مردم (۲۴ - ۲۹)
- مفاهیم مرتبط با : موضوعات کلی (۳۰ - ۳۲)

عشق

۱ (عشق منشا خلقت انسان بوده است

۲ (تقابل عقل و عشق

۳ (سختی کشیدن عاشقان

۴ (فنا و از خود بیخود شدن عاشقان

۵ (درد عشق را فقط عاشق هجران دیده میفهمد

۶ (عشق موجب تعالی است

۷ (بدون معشوق نمی توان صبوری کرد

۸ (غم مثبت موجود در راه عشق

۱) عشق منشا خلقت انسان بوده است

- من خفته بدم به ناز در کتم عدم / حسن تو به دست خویش بیدارم کرد
- ازخمستان جرعه ای بر خاک ریخت / جنبشی در آدم و حوا نهاد
- از شبنم عشق خاک آدم گل شد / صد فتنه و شور در جهان حاصل شد
- در ازل پرتو حسنت ز تجلی دم زد / عشق پیدا شد و آتش به همه عالم زد
- شور و غوغایی برآمد از جهان / حسن او چون دست در یغما نهاد

۲) تقابل عقل و عشق

- هوش خردمندان را عشق به تاراج برد / من نشنیدم که باز، صید کبوتر شود
- صائب حضور اگر طلبی ترک عقل کن / کاین در به روی مردم فرزانه بسته است
- چو عشق آمد ز عقل مگو / که در دست چوگان اسیرست گوی
- آن جا که عشق خیمه زند جای عقل نیست / غوغا بود دو پادشه اندر ولایتی
- پرستش به مستی است در کیش مهر / برون اند زین جرگه هوشیارها
- چو بر عقل دانا شود عشق چیر / همان پنجه آهنین است و شیر
- عقل در کوی عشق نابیناست / عاقلی کار بوعلی سیناست
- عقل در سلسله عشق گرفتار بود / عاشق دلشده مست است نه هشیار بود
- عشق آمد خانمان عقل را ویران کند / پشت پا زد بر سر آخر عقل دور اندیش را
- عشق بر تدبیر خندد زانکه در صحرای عقل / هر چه تدبیر است جز بازیچه تقدیر نیست
- عاشقی خود نه کار فرزانه است / عقل در راه عشق دیوانه است
- عقل بیگانه است در ره عشق / شرح این نکته آشنا داند
- عاقلان نقطه پرگار وجودند ولی / عشق داند که در این دایره سرگردانند
- عقلم به کوی دوست هدایت نمی کند / ای عشق برافروز چراغ هدایت
- ماجرای عقل پرسیدم ز عشق / گفت معزول است و فرمانیش نیست

۳) سختی کشیدن عاشقان

- به شادی و آسایش و خواب و خور / ندارند کاری دل افکارها
- دربیابان گر به شوق کعبه خواهی زد قدم / سرزنش ها گر کند خارمغیلان غم مخور
- مالک ملک وجود، حاکم رد و قبول / هر چه کند جور نیست ور تو بنالی جفاست
- وصال دوست طلب می کنی بلاکش باش / که خار و گل هم با یکدگر تواند بود
- نازپرورد تنعم نبرد راه به دوست / عاشقی شیوه رندان بلاکش باشد
- زشت باید دید و انگارید خوب / زهر باید خورد و انگارید قند
- یا رب این کعبه مقصود تماشاگه کیست / که مغیلان طریقش گل و نسرين من است
- باغبان گر پنج روزی صحبت گل بابدش / بر جفای خار هجران صبر بلبل بابدش
- فراز و نشیب عشق دام بلاست / کجاست شیر دلی کز بلا نپرهیزد
- جمال کعبه چنان می کشاندم به نشاط / که خارهای مغیلان حریر می آید
- ولی رادمردان و وارستگاران / نبازند هرگز به مردارها
- کی کند عاشقی نگاهی درجهان / زان که عاشق را جهانی دیگر است
- همه سلامت نفس آرزو کند مردم / خلاف من که به جان می خرم بلایی
- حدیث عشق نداند کسی که در همه عمر / به سرنکوفته باشد درسرای را
- اگر تو جور کنی رای ما دگر نشود / هزارشکر بگوییم هر جفایی را
- طریق عشق پر آشوب و فتنه است ای دل / بیفتد آنکه در این راه باشتاب رود
- ما سیه گلیمان را جز بلا نمی شاید / بر دل بهایی نه هر بلا که بتوانی
- اهل کام و ناز را در کوی رندی راه نیست / رهروی باید جهان سوزی نه خامی بی غمی
- حاصلی نیست به جز غم ز جهان خواجه را / شادی جان کسی کاو ز جهان آزاد است
- طره پریشانش دیدم و به دل گفتم / این همه پریشانی بر سر پریشانی
- بگفت آنجا به صنعت در چه کوشند / بگفت انده خرنده و جان فروشند
- کشیدند در کوی دلدادگان / میان دل و کام دیوارها
- عشق جویی و عافیت طلبی / عشق با عافیت کدام بود
- زخم خونینم اگر به نشود به باشد / خنک آن زخم که هر لحظه مرا مرهم از اوست

۴) فنا و از خود بیخود شدن عاشقان

- عاشقان کشتگان معشوقند / برنیاید زکشتگان آواز
- ای مدعیان در طلبش بی خبرانند / کان را که خبر شد خبری باز نیامد
- ای مرغ سحر عشق زیروانه بیاموز / کان سوخته را جان شد و آواز نیامد
- لاف تقرب مزن به حضرت جانان / زان که خموشند بندگان مقرب
- تا نگردي بی خبر از جسم و جان / کی خبر یابی ز جانان یک زمان
- بدان مقام رسید اتحاد من و دوست / که باز می نشناسم که این منم یا دوست
- دست درکش کرد و با آتش به هم / خویشتن گم کرد با او خوش به هم
- دست از مس وجود چو مردان حق بشوی / تا کیمیای عشق بیابی و زر شوی
- صورت من همه او شد صفت من همه او / لاجرم کس من و من نشنود اندر سخنم
- از نارسیدگی است که صوفی می کند خروش / سیلاب چون به بحر رسد می شود خاموش
- آن که شد هم بی خبر هم بی اثر / از میان جمله او دارد خبر
- از تن دوست در سرای مجاز / جان برون آید و نیاید راز
- تا که خبر دارم از او بی خبر از خویشتنم / با وجودش زمن آواز نیاید که منم
- کسی را که در این بزم ساغر دهند / که داروی بی هوشیش در دهند
- هر که را اسرار حق آموختند / مهر کردند و دهانش دوختند
- بگفتا گربه سر یا بیش خشنود ؟ / بگفت از گردن این وام افکنم زود
- بگفتا جان مده بس دل که با اوست / بگفت دشمن اند این هردو بی دوست
- بگفتا گخرامی درسرایش / بگفت اندازم این سرزیرپایش
- عاشقی را یکی فسرده بدید / که همی مرد و خوش همی خندید
- که جان عاشق چون تیغ عشق بریاید / هزار جان مقدس به شکر آن بنهد
- درآمد آتش عشق و بسوخت هر چه جز اوست / چو جمله سوخته شد شاد باش و خوش می خند

۵) درد عشق را فقط عاشق هجران دیده می فهمد

- سینه خواهم شرحه شرحه ازفراق / تا بگویم شرح درد اشتیاق
- تا نگریدی آشنا زین پرده رمزی نشنوی / گوش نامحرم نباشد جای پیغام سروش
- آنچه برمن می رود در بندت ای آرام جان / با کسی گویم که در بندی گرفتار است
- حال شب های مرا همچو منی داند و بس / تو چه دانی که شب سوختگان چون گذرد
- حدیث عشق نداند کسی که در همه عمر / به سر نکوفته باشد در سرایی را
- در نیابد حال پخته هیچ خام / پس سخن کوتاه باید والسلام
- مدعی خواست که آید به تماشاگه راز / دست غیب آمد و بر سینه نامحرم زد
- همیشه صداهایی در طبیعت و رازهایی در آسمان هست که همه کس نه توانند آنرا بخوانند و نه آنرا بشنود
- شب فراق که داند که تا سحر چند است / مگر کسی که به زندان عشق در بند است
- سخن را روی در صاحب دلان است / نگویند از حرم الا به محرم
- عشق در هر دلی فرو ناید / زان که هر سینه محرم رازی است
- اسرار خرابیات به جز مست نداند / هشیار چه داند که در این کوچه چه راز است
- محرم این هوش جز بی هوش نیست / مر زبان را مشتری جز گوش نیست
- منم همچون پیاده تو سواری / از رنج پایم آگاهی نداری
- مرغان قفس باشد را المی باشد و شوقی / کان مرغ نداند که گرفتار نباشد
- هم عارفان عاشق داند حال مسکین / گر عارفی بنالد یا عاشقی بزارد
- حدیث عشق جانان گفتنی نیست / وگر گویی کسی همدرد باید
- محرم این هوش جز بی هوش نیست / مر زبان را مشتری جز گوش نیست

۶) عشق موجب تعالی است

- در مکتب عشق هان ای پسر بکوش / تا کیمیای عشق بیابی و زر شوی
- چو شبنم اوفتاده بودم پیش آفتاب / مهرم به جان رسید و به عیوق بردم
- ورامروز اندراین منزل تورا جانی زیان آمد / زهی سرمایه و سودا که فردا زان زیان بینی

- تو یک ساعت چو افریدون به میدان باش تا زان پس / به هر جانب که روی آری درفش کاویان بینی
- از کیمیای مهر تو زر گشت روی من / آری به لطف یمن شما خاک زر شود
- دست از مس وجود چو مردان ره بشوی / تا کیمیای عشق بیابی و زر شوی
- گویند روی سرخ تو سعدی که زرد کرد / اکسیر عشق بر مسم افتاد و زر شدم
- از کیمیای مهر تو زر گشت روی من / آری به لطف یمن شما خاک زر شود
- چو شبنم بیفتاد مسکین و خرد / به مهر آسمانش به عبوق برد

۷) بدون معشوق نمی توان صبوری کرد

- بگفتا رو صبوری کن در این درد / بگفت از جان صبوری چون توان کرد
- جان ماهی آب باشد صبر بی جان چون بود / چون که بی جان صبر نبود چون بود بی جان ز جان
- صبوری از طریق عشق دور است / نباشد عاشق آن کس کاو صبور است
- به عشق اندر صبوری خام کاری است / بنای عاشقی بر بی قراری است
- مستی و عاشقیم برد ز دست / صبر ناید ز هیچ عاشق مست

۸) غم مثبت موجود در راه عشق

- دیدی که مرا هیچ کسی یاد نکرد / جز غم که هزار آفرین برغم باد
- این فخر بس مرا که چون پیدا شوم زدور / شادی کنان غم تو به رویم سلام کرد
- آگه نیم که چیست غم را سبب ولی / دائم که یاد غم سبب شادی من است
- شادم به روز غم که غم غمگسار گشت / که غم چو روی شادی عالم بدیده ام
- گر دیگران به عیش و طرب خرم اند و شاد / ما را غم نگار بود مایه ی سرور
- غم می خوریم و هیچ شکایت نمی کنیم / ما راجه غم ؟ که غمت غمگسار ماست
- جان بهر غم است و بی غم امکان نبود / هر جان که در او غم نبود جان نبود
- چه شکر گویمت ای سیل غم عفاک الله / که روز بی کسی آخر نمی روی ز برم

- باز بانگی از نیستان می رسد / غم به داد غم پرستان می رسد
- غم را لطف لقب کن زغم و درد طرب کن / هم از این خوب طلب کن فرج و امن و امن را
- جانا به جز غم تو دلم را هوس مباد / جز تو کسم ز جور تو فریاد رس مباد
- ای بی وفا رسم وفا از غم بیاموز / غم با همه بیگانگی هر شب به ما سر می زند
- غمش را غیر دل سر منزلی نیست / ولی آن هم نصیب هر دلی نیست
- غم تو را به نشاط جهان نخواهم داد / من این خریده خود را به هیچ نفروشم

توصیه های اخلاقی

- ۹) ناپایداری دنیا
- ۱۰) فنای قدرت و پادشاهان
- ۱۱) توصیه به نگرش با بصیرت
- ۱۲) مدارا با دوست و دشمن و خوبی در برابر بدی
- ۱۳) نکوهش غفلت از خدا
- ۱۴) از ماست که بر ماست
- ۱۵) ستایش قناعت و نکوهش طمع
- ۱۶) توصیه به آزادگی و ستایش بی اعتنایی به دنیا
- ۱۷) هدف عاشقان رسیدن به ذات خدا (معشوق) است نه بهشت و جهنم
- ۱۸) ستایش صداقت و نکوهش دروغ
- ۱۹) توصیه به داشتن امید

۹) ناپایداری و بی وفایی دنیا

- شد اوج وصل بر من مسکین حسیض هجر / دیشب سپهر بودم و امشب زمین شدم
- بر آن نسق نبود وضع روزگار که بود / زمان به رنگ دگر شد زمین به رنگ دگر
- جهان بر آب نهاده است و زندگی بر باد / غلام همت آنم که دل بر او نهاد
- چون هست و نیست هیچ نماند به قرار / آن به کز آن به یاد نیاید دل تو را
- چنین است رسم سرای درشت / گهی پشت بر زین گهی زین به پشت
- بیخی نشان که دولت باقیست بردهد / کاین عمر گاه خزان است و گاه بهار
- بر مهر چرخ و شیوه ی او اعتماد نیست / ای وای بر کسی که شد ایمن ز مکر وی
- چه باید نازش و نالش بر اقبالی و ادباری / که تا بر هم زنی دیده نه این بینی نه آن بینی
- گر ملک کائنات ز دستت برون شود / هان تا غمش ز جان نرباید دل تو را
- مرا زبخت همی گل شکفتی از برگل / به غیر خار نروید کنونم از بر خار
- بهار عمر مرا چو رسید فصل خزان / به کوه و صحرا خواهی خزان و خواه بهار
- زمانه شکل دیگر گشت و رفت آن مهربانی ها / همه خونابه حسرت شده است آن دوست کامی ها
- فراغت و طلب و امن عیش و شباب / ببرد از من یک یک زمانه غدار
- آن مصر مملکت که تو دیدی خراب شد / و آن نیل مکرمت که شنیدی سراب شد
- جهان پیراست و بی بنیاد از این فرهاد کش فریاد / که کرد افسون و نیرنگش ملول از جان شیرینم
- اگر بودی جهان را پایداری / به هرکس چون رسیدی شهریاری
- می رود صبح و اشارت می کند / کاین گلستان خنده واری بیش نیست
- لاله و گل زخمی خمیازه اند / عیش این گلشن خماری بیش نیست
- تا به کی نازی به حسن عاریت / ماو من آینه داری بیش نیست
- برگ عدم سازکن دلا که دراین عهد / عمرطبیعی نصیب برق و شراراست
- مهمان سراسرست خانه دنیا که اندراو / یک روزاین بیاید و یک روز او رود
- برکام دل به گردش ایام دل میند / کاین چرخ کج مدار نه برآرزو رود
- جهان را چون رباطی با دودردان / که چون زین دردآیی بگذری زان
- الدهر یومان ، یوم لک و یوم علیک (دنیا دو روز است، روزی با تو و روزی بر توست)

- در طبع جهان اگر وفایی بودی / نوبت به تو خود نیامدی ازدگران
- آن که گویند که بر آب نهادست جهان / مشنوی خواجه که تا در نگری بر باد است
- یار ناپایدار دوست مدار / دوستی را نشاید این غدار
- خیمه انس مزین بر در این کهنه رباط / که اساسش همه بی موقع و بی بنیاد است
- سفله طبع است جهان بر کرمش تکیه نکن / ای جهان دیده ثبات قدم از سفله مجوی

۱۰) فنای قدرت و پادشاهان

- شمال و غرب و جنوب پریشان و آشفته اند، تاج ها درهم می شکنند و امپراتوری ها به خویش می لرزد
- جز افسون و افسانه نبود جهان / که بستند چشم خشایارها
- تکیه بر اختر شب گرد مکن کاین عیار / تاج کاووس ربود و کمر کیخسرو
- کمند صید بهرامی بیفکن جام جم بردار / که من پیمودم این صحرا نه بهرام است و نه گورش
- چندین تن جباران کاین خاک فروخورده است / این گرسنه چشم آخر هم سیر نشد ز ایشان
- کسی که تاج به سر داشت بامداد پگاه / نمازم او را خشت زیر سر دیدم
- بادت به دست باشد اگر دل نهی به هیچ / در معرضی که تخت سلیمان رود به باد
- سر الب ارسلان دیدی ز رفعت رفته بر گردون / به مرو آ تاکنون در گل تن الب ارسلان بینی
- بهرام که گور می گرفتی همه عمر / دیدی که چگونه گور بهرام گرفت
- گفتی که کجا رفتند آن تاجوران اینک / ز ایشان شکم خاک است آبستن جاویدان
- بسا کسا که مه و مهر باشدش بالین / به عاقبت ز گل و چوب گردش بستر
- اصیحت امیراً و امسیت اسیراً

۱۱) توصیه به نگرش با بصیرت

- به جهان خرم از آنم که جهان خرم از اوست / عاشقم بر همه عالم که همه عالم از اوست
- الهی به بهشت و حور چه نازم؛ مرا دیده ای ده که از هر نظر بهشتی سازم
- بکوش تا عظمت در نگاه تو باشد نه در چیزی که به آن می نگری

- من نمی دانم که چرا می گویند اسب حیوان نجیبی است / کبوترزیباست . / و چرا در قفس هیچ کسی کرکس نیست / گل شبدر چه کم از لاله قرمز دارد ؟
- اختلافی که هست در نام است / ورنه سی روز بی گمان ماهی است
- وره نری داری و هفتادعیب / دوست نبیند مگر آن یک هنر
- گفت از خوبان تو افزون نیستی / گفت خامش چون تو مجنون نیستی
- من عاشقم و دلم بدو گشت تباه / عاشق نبود ز عیب معشوق آگاه
- چشمان نظر به میوه کنند / ما تماشا کنان بستانیم
- تو به سیمای شخص می نگری / ما در آثار صنع حیرانیم

۱۲) مدارا با دوست و دشمن و خوبی در برابر بدی

- آسایش دو گیتی تفسیر این دو حرف است / با دوستان مروت با دشمنان مدارا
- در میان جاهل و کامل بود فرقی سلیم / مدعی گر با تو بد باشد تو با او خوب باش
- طریق زندگی با دوستان بنگر چسان است / تو را هرگاه می گویند با دشمن مدارا کن
- آفرین بر دل نرم تو که از بهر ثواب / کشته غمزه خود را به نماز آمده ای
- با تو گویم که چیست غایت حلم / هر که زهرت دهد شکر بخشش

۱۳) نکوهش غفلت از خدا

- شمع جویی و آفتاب بلند / روز بس روشن است و تو در شب تار
- سالها دل طلب جام جم از ما می کرد / و آنچه خود داشت ز بیگانه تمنا می کرد
- زهی نادان که او خورشید تابان / به نور شمع جوید در بیابان
- هست حق از ما به ما نزدیکتر / ما ز دوری گشته جویان در به در
- ای در میان جانم و جان از تو بی خبر / وز تو جهان پر است و جهان از تو بی خبر
- بیدلی در همه احوال خدا با او بود / او نمی دیدش از او دور خدایا می کرد

- معشوق تو همسایه دیوار به دیوار / در بادیه سرگشته شما در چه هوایید؟
- چه کنم با که توان گفت که دوست / در کنار من و من مهجورم
- غرق آبیم و آب می جوییم / در وصالیم و بی خبر از وصال
- آه کز روی دوست مهجوریم / یار ما با ما و ما از او دوریم
- آب در کوزه و ما تشنه لبان می گردیم / یار در خانه و ما گرد جهان می گردیم
- آفتاب آمد دلیل آفتاب / گر دلالت باید از وی رو متاب

(۱۴) از ماست که بر ماست !!!

- ازدرد برآینه دل کردندارم / دارم گله از چشم خود ازدرد ندارم
- اگرشادی است مارا گرغم ازماست / که برما هرچه می آید هم ازماست
- از که نالم که فغان زین دل ریش است مرا / هر بلایی که بود از دل خویش است مرا
- اگر ز دست بلا بر فلک رود بد خوی / ز دست خوی بد خویش در بلا باشد
- کرم درخت از خود درخت است (ضرب المثل)

(۱۵) ستایش قناعت و نکوهش طمع

- بسیار کس ز پای در آورد اسب آز / او را مگر نبود لگام و دهانه ای
- پرواز کن ولی نه چندان دور از آشیان / منمای فکر و آرزوی جاهلانیه ای
- تنم را در قناعت زنده دل دار / مزاجم را به طاعت معتدل دار
- در قناعت لب خشک و مژه پر نم نیست / عالمی هست در این گوشه که در عالم نیست
- آسودگی به کنج قناعت نشستن است / سیر بهشت در گرو چشم بستن است

۱۶) توصیه به آزادگی و ستایش بی اعتنایی به دنیا

- آن که دل بگسلد از هر دو جهان درویش است / آن که بشکفت ز پیدا و پنهان درویش است
- پس از سی سال روشن گشت بر خاقانی این معنی / که سلطانی است درویشی و سلطانی
- آرزوهای دو عالم دستگاه / از کف خاکم غباری بیش نیست
- فاش می گویم و از گفته خود دلشادم / بنده عشقم و از هر دو جهان آزادم
- چشم همت نه به دنیا که به عقبی نبود / عارف عشق شوریده سرگردان را
- به پادشاهی عالم فرو نیارد سر / اگر ز سر قناعت خبر شود درویش
- دولت فقر خدایا به من ارزانی دار / کاین کرامت سبب حشمت و تمکین من است
- در این بازار اگر سودی است با درویش خرسند است / خدایا منعمم گردان به درویشی و خرسندی
- آسودگی به کنج قناعت نشستن است / سیر بهشت در گرو چشم بستن است
- صبر کن با فقر و بگذار این ملال / زانک در فقر است نور ذوالجلال
- یک قدم بر سر وجود نهی / وان دگر در بر ودود نهی
- در قناعت لب خشک و مژه پر نم نیست / عالمی هست در این گوشه که در عالم نیست
- کسی ز قید خزان و بهار شد آزاد / که همچو سرو از این باغ چید دامن را
- بر روزه قناعت خود صبر می کنیم / گر جان به لب رسد غم دنیا نمی خوریم
- به نان خشک قناعت کنیم و جامه دل / که کار منت خود به که بار منت خلق
- که از دست رنج خویش و تره / بهتر از نان ده خدا و بره
- اگر خواهی که به ما رسی خود را بر در بگذار و در آی

۱۷) هدف عاشقان رسیدن به ذات خدا (معشوق) است نه بهشت و جهنم

- می بهشت نوشم ز جام ساقی رضوان / مرا به باده چه حاجت که مست روی تو باشم
- به مجمعی که در آیند شاهدان دو عالم / نظر به سوی تو دارم غلام روی تو باشم
- گر نباشد هر دو عالم گو مباح / تو تمامی با تو ام تنها خوش است
- هیچ از دنیا و عقبی نبود گوشه خاطر / که به دیدار تو شغل است و فراغ از دوجهانم

- چه خوش تر از مشک است بوی یار من / مشک یا عنبر چه کارآید مرا
- وگر بهشت مصور کنند عارف را / به غیر دوست نشاید که دیده بردارد
- الهی ؛ گل‌های بهشت در پای عارفان خار است ، جوینده تو را با بهشت چه کار است
- سایه طوبی و دلجویی حور و لب حوض / به هوای سر کوی تو برفت از یادم
- روز رستاخیز کانجا کس نپردازد به کس / من نپردازم به هیچ از گفت و گوی یار خویش
- روز حشر برآیم سر ز خواب اجل / به روی دوست شود باز چشم بسته من
- گرنه روی تو بود من چه کنم باغ بهشت / نتوان بهر گل و میوه به زندان بودن
- خود با دو جهان چه کار ما را؟ / ما عاشق چهره نگاریم
- از سر بیرون نکنم آرزوی خاک درت / در آن زمان که مرا خاک بر سر انبارند
- از آن به خاک درت مست می سپارم جان / که هم به کوی تو مستم به خاک بسپارند
- به امید آن که بر من بگذری / با زمین یکسان شدم ای جان من
- شد خاک بر درش سر جامی ولی هنوز / سودای پای بوس وی از سر به در نکرد
- آتش عشق تو در سینه من ننشیند / مگر آن روز که در خاک نشانی بدنم

۱۸ ستایش صداقت و نکوهش دروغ

- راستی مایه رضای خداست / کس ندیدم که گم شود از ره راست
- نقش کژ محو کن ز تخته دل / تا شود کشف بر تو هر مشکل
- راستی شغل نیک بختان است / هر که را هست نیکبخت آن است
- گر کجی را شقاوت است اثر / راستی را سعادت است اثر
- یوسف از راستی رسید به تخت / راستی کن که راست گردد تخت
- راستی مایه رضای خداست / کس ندیدم که گم شود از ره راست
- راستی را بقا کلید آمد / معجز از بحر آن پدید آمد
- چون ورا بود راست کرداری / خوب او گشت قفل بیداری
- راستی کن که راستان رستند / در جهان راستان قوی دستند

- هر که او پیشه راستی دارد / نقد معنی در آستین دارد
- راستی زهری است شکرین انجام / کج نباتی که تلخ سازد کام
- راستی کن که اندرین دسته / نشوی جز به راستی رسته
- راست شو تا به راستان برسی / خاک شو تا بر آستان برسی
- در خیال دروغ بی مددی است / راستی حکم نامه ابدی است
- راستی کن که در دو جهان / به جز از راستیت برهاند
- راستی آور که شوی رستگار / راستی از نظر تو ظفر از کردگار
- عاشقی چیست به جان بنده جانان بودن / گر لبش جان طلبد دادن و خندان بودن

۱۹) توصیه به داشتن امید

- صبح امید که بد معتکف پرده غیب / گو برون آی که کارشب تا آخرشد
- بعد نوامیدی بسی امیداست / ازاین پس ظلمت دوصد خورشیدهاست
- پس از تیرگی روشنی گیرد آب / برآید پس از تیره شب آفتاب
- اگر چند باشد شب دیر باز / بر او تیرگی نماند دراز
- نا امید از روشنی ای دل به تاریکی مباش / زان که شام هجر را صبح وصالی در پی است

خداوند

۲۰) غیر قابل وصف بودن خدا

۲۱) بازگشت همه موجودات به اصل

۲۲) ترک خویشتن موجب رسیدن به خداست

۲۳) اعتقاد به قضا و قدر و خواست خدا

۲۰) غیر قابل وصف بودن خدا

- نتوان وصف تو گفتن که تو در فهم ننگجی / نتوان شبه تو گفتن که تو در وهم نیایی
- ای برتر از خیال و قیاس و گمان و وهم / و ز هرچه گفته اند و شنیده ایم و خوانده ایم
- کسی ماهیت ذاتش نداند / که کس با او و او با کس نماند
- نه بر اوج ذاتش پرد مرغ وهم / نه در ذیل وصفش رسد دست فهم
- مجلس تمام گشت و به آخر رسید عمر / ما همچنان در اول وصف تو مانده ایم
- کسی ماهیت ذاتش نداند / که کس با او و او با کس نماند
- به قیاس در ننگجی و به وصف در نیایی / متحیرم در اوصاف جمال و روی زیبیت

۲۱) بازگشت همه موجودات به اصل

- ما به فلک بوده ایم یار ملک بوده ایم / باز همان جا رویم جمله که آن شهر ماست
- مایه خوشدلی آنجاست که دلدار آنجاست / می کنم جهد که خود را مگر آنجا فکنم
- ما ز دریاییم و دریا می رویم / ما ز بالاییم و بالا می رویم
- چنین قفس نه سزای چو من خوش الحانی است / روم به روضه رضوان که مرغ آن چمنم
- هرکسی کاو دور ماند از اصل خویش / باز جوید روزگار وصل خویش
- دلا تا کی در این زندان فریب این و آن بینی / یکی زین چاه ظلمانی برون شو تا جهان بینی
- بلبل گلشن قدسم شده از جور فلک / بی گنه بسته زندان و گرفتار قفس
- من ملک بودم و فردوس برین جایم بود / آدم آورد در این خراب آبادم
- باز خواهم بسوی مسکن عقبی رفتن / چه کنم گلخن دنیا پس از اینم بس و بس
- جان که از عالم بالاست یقین می دانم / رخت خود باز برآیم که همان جا فکنم
- سیمرغ جان کجا کند از گلخن آشیان / کاو را هوای تربت آن سبز گلشن است
- کل شیء یرجع الی اصله
- انا لله و انا الیه راجعون

۲۲) ترک خویشتن موجب رسیدن به خداست

- گر نباشد هر دو عالم گو مباح / تو تمامی با تو ام تنها خوش است
- هیچ از دنیا و عقبی نبود گوشه خاطر / که به دیدار تو شغل است و فراغ از دو جهانم
- خود را بر در بگذار و در آی ...
- یک قدم برسرو وجود نهی / وان دگر برودود نهی
- نشان خواهی از وی ز خود بی نشان شو / که من زو نشان جستم از بی نشانی

۲۳) اعتقاد به قضا و قدر و خواست خدا

- هر عصب و فکر به منبع بی شائبه ایمان وصل بود که خوب و بد را به عنوان مشیت الهی می پذیرفت.
- زاهدان را زهد و ما را عشق خوبان شد نصیب / هر کسی را در ازل خود آنچه قسمت بود داد
- در طریقت هر چه پیش سالک آید خیر اوست / در صراط مستقیم ای دل کسی گمراه نیست
- مرا جفا و وفای تو پیش یکسان است / هر چه دوست پسندد به جای دوست نکوست
- ز چرخ آمد همه چیزی نوشته / نوشته با روان ما سرشته
- نوشته جاودان دیگر نگردهد / به رنج و کوشش از ما برنگردد
- ز چرخ آمد قضا نه از کام مردم / ازیرا بنده آمد نام مردم
- نیکی و بدی که در نهاد بشر است / شادی و غمی که در قضا و قدر است
- محبوسم و طالع است منحوسم / غمخوارم و اختر است خونخوارم (قضا و قدر نامطلوب)
- سر سازگاری ندارد سپهر / کمر بسته بر کین ما ماه و مهر (قضا و قدر نامطلوب)
- کار عالم سست بنیاد آمده است / آسمان را پیشه بیداد آمده است (قضا و قدر نامطلوب)
- ز آسمان هر سنگ بیدادی که آمد بر زمین / کرد بخت بد من مدد کان بر سبوی من رسید (قضا و قدر نامطلوب)
- کوكب بخت مرا هیچ منجم نشناخت / یا رب از مادر گیتی بچه طالع زادم! (قضا و قدر نامطلوب)
- هر آنکه گردش گیتی به کین او برخواست / به غیر مصلحتش رهبری کند ایام (قضا و قدر نامطلوب)

سخن گفتن و ارتباط با مردم

(۲۴) نکوهش تکرار و توصیه به نو آوری

(۲۵) توصیه و ستایش گوشه نشینی

(۲۶) ستایش کم گویی و گزیده گویی و عمل گرایی

(۲۷) ستایش رازداری و نکوهش افشاگری

(۲۸) انسان پر حرف نصیحت نمی شنود

(۲۹) ابتدا فکر کن سپس حرف بزن

(۲۴) نکوهش تکرار و توصیه به نو آوری

- هین سخن تازه بگو تا دو جهان تازه شود / وارهد از هر دو جهان بی حد و اندازه شود
- فسانه گشت و کهن شد حدیث اسکندر / سخن نو آر که نورا حلاوتی است دگر
- از ره تقلید اگر حاصل شود کسب کمال / هر که گردد خم نشین باید که افلاطون شود
- مشو مقلد همراه اگر چه توفیق است / که از جریده روی کار مهر بالا گرفت
- خواه بد و خواه نیک هر چه کنی تازه کن / تن به تتبع نده مخترع کارباش

(۲۵) توصیه و ستایش گوشه نشینی

- آشنایی خلق دردسراست / معتکف باش تا نراندت
- خانه سوز و آشیان پرداز می باید شدن / با نسیم صبح هم پرواز می باید شدن
- گوشه ای خواهیم که گوش آواز پایی نشنود / وز فلک را سقف بشکافد صدایی نشنود

- دردسرتا نکشی صائب ازاین بی خبران / گوشه ای امن تراز خلوت خاموشی نیست
- ره سروش همی بایدت به سان پری / ز دیو مردم ، اندرز زمانه پنهان باش
- عزلت و انزوا و تنهایی / برهاندت از هزار بلا
- رخنه گفتار را سرمه می باید گرفت / با لب خاموش سخن پرداز می باید شدن
- گوشه ای گیر که از یاد خلائق بروی / نه که از عزلت خود شهرت عنقایابی

۲۶) ستایش کم گویی (A) و گزیده گویی (B) و عمل گرای (C)

- صدف وار گوهر شناسان راز / دهان جز به لولو نکردند باز B
- سخن گرچه باشد چو آب زلال / ز تکرار خیزد غبار ملال A
- چو غنچه راز دل غنچه چمن دریاب / زبان به کام کش و لذت سخن دریاب A
- سخن گوهر شد و گوینده غواص / به سختی در کف آید گوهر خاص B
- قول و عمل چیست جز ترازوی دینی / قول و عمل ورز و راست دار زبانه C
- قول نیاید به کار فعل بود در شمار / منکر گفتارشو امت گفتار باش C
- و گر گفتار بی کردار داری / چو زر اندود دیناری به دیدار C
- کم آواز هرگز نبینی خجل / جوی مشک بهتر که یک توده گل A
- صدانداختی تیرو هر صد خطاست / اگر هوشمندی یک انداز و راست A&B
- حذر کن زندان ده مرده گوی / چو دانایکی گوی و پرورده گوی A&B
- سخن کم گوی تا در کار گیرند / که در بسیار بد بسیار گیرند A
- بگویم گرت هوش در سر است / سخن هر چه کوتاه بود بهتر است A
- همه وقت کم گفتن از روی کار / گزیده است خاصه در این روزگار A
- یک دسته گل دماغ پرور / از خرمن صد گیاه بهتر A&B
- بدان کز زبان است مردم به رنج / چو رنجش نخواهی سخن را بسنج B
- سعدیا گر چه سخن دان و مصالح گویی / به عمل کار بر آید به سخن دانی نیست C
- سخن کم گوی تا در کار گیرند / که در بسیار بد بسیار گیرند A
- خموشی پرده پوش راز باشد / نه مانند سخن غماز باشد A

□ تو در گفت و گو ببند و ببین / که چه درها به روی دل باز است A

□ سخن تا نگویی تو شاه آن / چو گفתי شود شاه تو آن زمان A

۲۷) ستایش رازداری و نکوهش افشاگری

□ مکن پیش دیوار غیبت بسی / بود کز پشش گوش دارد کسی

□ سخنی درنهران نباید گفت / که به هرانجمن نشاید گفت

□ درون دلت شهر بندست راز / نگر تا نبیند در شهر باز

□ در پس آزادگان به هیچ طریقی / پیش کسان بد مگو که نیک نباشد

□ پیش دیوار آنچه داری گویی هوش دار / تا نباشد در پس دیوار گوش

□ در پس آزادگان به هیچ طریقی / پیش کسان بد مگو که نیک نباشد .

□ سخنی درنهران نباید گفت / که به هرانجمن نشاید گفت

□ بدان که شکوه آن تندخو خطر دارد / خموش باش که دیوار و در همه گوشند

□ چه گفت آن سخن گوی پاسخ نیوش / که دیوار دارد به گفتار گوش

□ به خلوت نیزش از دیوار می پوش / که باشد در پس دیوار گوش

□ لب مگشا گرچه در او نوش هاست / کز پس دیوار بسی گوش هاست

□ ضرب المثل « دیوار موش دارد ، موش هم گوش دارد »

۲۸) انسان پر حرف نصیحت نمی شنود!

□ فراوان سخن باشد آکنده گوش / نصیحت نگیرد مگر در خموش

□ چو خواهی که گویی نفس بر نفس / نخواهی شنیدن مگر گفت کس

□ سلیم این پند را از من نگه دار / سخن کم گو ولی بسیار بشنو

□ سخن بشنو و بهترین یاد گیر / نگر تا کدام آیدت دل پذیر

۲۹) ابتدا فکر کن سپس حرف بزن ...

- نباید سخن گفت ناساخته / نشاید بریدن نینداخته
- سخن پیش فرهنگیان سخته گوی / به هرکس نوازنده و تازه روی
- سخن بشناس و آنگه گو ازیرا / که بی نقطه نگردد خط ز پرگار
- بریدی تو ناکرده گز جامه را / نخواندی تو پایان شهنامه را

موضوعات کلی

۳۰) از کوزه همان برون تراود که در اوست

۳۱) ارزشمند بودن در ذات و تغییر ناپذیری ذات بد

۳۲) غفلت زدگی و گناهکاری جمیع مردم

۳۰) از کوزه همان برون تراود که در اوست

- حسد چه می بری ای سست نظم بر حافظ / قبول خاطر و لطف سخن خدا دادست
- رنگین سخنان درسرخن خویش نهانند / از نکهت خود نیست به هر حال جدا گل
- به پیش غیرچه پرسى ز حال پنهانم / که راز گوی دل من همین نگاه من است
- می دهد ظاهر هرکس خبر از باطن او / رتبه پیرهن آری ز قبا معلوم است
- گرگ زاده عاقبت گرگ شود / گرچه با آدمی بزرگ شود
- تو بد سگالی و نیکی طمع کنی هیهات / ز خیر، خیر تراوش نماید از شر، شر

- حال متکلم از کلامش پیداست / از کوزه همان برون تراود که در اوست
- درسخن مخفی شدم مانند بودربرگ گل / هر که خواهد دیدنم گودرسخن بیندمرا
- سخن پیدا کند کز من و تو مردم کیست / که بی سخن من و تو هر دو نقش دیواریم
- تا مرد سخن نگفته باشد / عیب و هنرش نهفته باشد
- گرگ زاده عاقبت گرگ شود / گرچه با آدمی بزرگ شود
- بیان شوق چه حاجت که سوز آتش دل / توان شناخت ز سوزی که در سخن باشد
- گر بگویم که مرا حال پریشانی نیست / رنگ رخسار خبر می دهد از سر ضمیر
- در پیش ما فتاده است مستی و هوشیاری / در هر که هر چه باشد رفتار می نماید
- مرد نهان زیر دل است و زبان / دیگر یکسر گل پر صورت است
- نیست در دست سبوی من عنان اختیار / راز عشق از دل تراوش گر کند معذور دار
- از هر چه سبو پر کنی از سرو ز پهلوش / زان چیز برون آید و بیرون دهد آغاز
- کاسه چینی که صدا می کند / راز دل خویش ادا می کند
- حال من دور از جمال نپرس / رنگ و رویم ببین و حال مپرس
- دانا چو طبله عطار است، خاموش و هنرنامی

۳۱) ارزشمند بودن در ذات و تغییر ناپذیری ذات بد

- لعل را گر مهر نبود باک نیست / عشق را دریای غم غمناک نیست
- سعدی از سرزنش غیر نترسد هیهات / غرقه در نیل چه اندیشه کند باران را
- ذکر تو را گر کنند ور نکنند اهل فضل / حاجت مشاطه نیست روی دلارام را
- دلی که غیب نمای است و جام جم دارد / ز خاتمی که دمی گم شود چه غم دارد
- هر که را در اصل بدنهاد افتاد / هیچ نیکی از او مدار امید

۳۲) غفلت زدگی و گناهکاری جمیع مردم

- ای کاش که هر حرام مستی دادی/ تا من به جهان ندیدمی هشیاری
- گر حکم شود که مست گیرند / در شهر هر آنچه هست گیرند
- شه اگر باده کشان را همه بر دار زند / گذر عارف و عامی همه بر دار فتد
- گر پرده زروی کارها بردارند / معلوم شود که در چه کاریم همه
- گفت باید حد زند هشیار مردم مست را / گفت هشیاری بیار اینجا کسی هشیار نیست

« ادبیات سال دوم »

✓ ای صمدی که از ادراک خلق جدایی و ای احدی که در ذات و صفات بی همتایی

مفهوم: غیر قابل وصف بودن خداوند

ارتباط معنایی با : مفهوم ۲۰

✓ بروای گدای مسکین درخانه علی زن / که نگین پادشاهی دهد از کرم گدارا

مفهوم : سخاوت حضرت علی (ع)

✓ چوتویی قضای گردان به دعای مستمندان / که زجان ما بگردان ره آفت قضارا

مفهوم : اشاره به شفاعت اولیاء الله نزد خدا

✓ مگرای سحاب رحمت تو بباری ارنه دوزخ / به شرارقهرسوزد همه جان ماسوارا

مفهوم : شفاعت حضرت علی (ع) ازبندگان

✓ ز نوای مرغ یا حق بشنو که در دل شب / غم دل به دوست گفتن چه خوش است شهریارا

مفهوم : ستایش تسبیح خداوند

ارتباط معنایی با :

(۱) سحر بر شاخسار بوستانی / چه خوش می گفت مرغ نغمه خوانی

برآور هر چه اندر سینه داری / سرودی ، ناله ای ، آهی ، فغانی

(۲) گفتم این شرط آدمیت نیست / مرغ تسبیح گوی و من خاموش

(۳) یسیح الله ما فی السموات و ما فی الارض

✓ اصبحت امیراً و امسیت اسیراً

مفهوم: ناپایداری قدرت

ارتباط معنایی با : مفهوم ۱۰

✓ دیدم ماشاءالله چشم بددور، قدش درازتر و تک و پوزش کربه تر شده بود .

مفهوم : رشد معکوس داشتن (A) - جواب عکس دادن (B)

ارتباط معنایی با :

(۱) القصه دراین چمن چو بید مجنون / می بالم و درترقی معکوسم A

- ۲) توسنی کردم ندانستم همی / کز کشیدن تنگ تر گردد کمند B
- ۳) از قضا سرکنگبین صفرا فزود / روغن بادام خشکی می نمود B
- ۴) چون قضا آید شود تنگ این جهان / از قضا حلوا شود رنج دهان B
- ۵) صیاد نه هر بار شکاری گیرد / افتد که یکی روز پلنگش گیرد B

✓ شلخته درو کنید تا چیزی گیر خوشه چین ها بیاید .

مفهوم : اشاره به سخاوت بالادست ها دارد .

ارتباط معنایی با :

ثوابت باشد ای دارای خرمن / اگر رحمی کنی بر خوشه چینی

✓ هر که آن جا نشیند که خواهد و مرادش بود، چنانش کشند که نخواهد و مرادش نبود

مفهوم: توصیه به قناعت و نفی حرص

ارتباط معنایی با : مفهوم ۱۵

✓ خلق چو مرغابیان زاده دریای جان / کی کند این جا مقام مرغ کز آن بحر خاست ؟

مفهوم : عروج و بازگشت به مبدا خود

ارتباط معنایی با : مفهوم ۲۱

✓ لا یحب الله الجهر بالسوء من القول الا من ظلم

مفهوم : دادخواهی و فریاد ستم دیدگان در برابر ستمکاران

ارتباط معنایی با :

صدابلند مکن تا بد کسان گویی / مگر آنکه بر تو ستمگر ستم روا دارد

✓ کل اناء یترشح بما فیه

مفهوم : از کوزه همان برون تراود که در اوست...

ارتباط معنایی با : مفهوم ۳۰

✓ آنان که محیط فضل و آداب شدند / در جمع کمال شمع اصحاب شدند

ره زین شب تاریک نبردند برون / گفتند فسانه ای و در خواب شدند

مفهوم : راز خلقت را هیچکس نمی تواند دریابد

ارتباط معنایی با :

۱) آنکه پر نقش زد در این دایره مینایی / کس ندانست که در گردش پرگار چه کرد

۲) کس ز آغاز و ز انجام جهان آگه نیست / اول و آخر این کهنه کتاب افتاده است

۳) جنگ هفتاد و دو ملت همه را عذر بنه / چون ندیدند حقیقت ره افسانه زدند

✓ هر مخلوقی نشانی از خداست و هیچ مخلوقی او راهویدا نمی سازد

مفهوم: همه چیز در عین هستی از آن خداست و خداوند در همه جا حضور دارد

ارتباط معنایی با :

۱) پنهان زدیده ها و همه دیده ها از اوست / آن آشکار صنعت پنهانم آرزوست

۲) لاتدرکه الابصار و هو یدرک الابصار

✓ ناتائیل بکوش عظمت در نگاه تو باشد نه در چیزی که به آن می نگری .

مفهوم: نگرش با بصیرت

ارتباط معنایی با : مفهوم ۱۱

✓ و یوئرون علی انفسهم و لو کان بهم خصاصه

مفهوم: ستایش از خودگذشتگی و ایثار

ارتباط معنایی با :

۱) معاش اهل مروت بدین نسق بوده است / که جان خود به مروت نثار می کردند

۲) به اتفاق ز بهر حیات یکدیگر / هلاک خویش همه اختیار می کردند

✓ در آن نفس که بمیرم در آرزوی تو باشم / بدین امید دهم جان که خاک کوی تو باشم

مفهوم: هدف عارفان دیدار خداست نه رسیدن به بهشت

ارتباط معنایی با : مفهوم ۱۷

✓ حدیث روضه نگویم گل بهشت نبویم / جمال حورنجویم دوان به سوی تو باشم

مفهوم: هدف عارفان دیدار خداست نه رسیدن به بهشت

ارتباط معنایی با : مفهوم ۱۷

✓ به خوابگاه عدم گر هزار سال بخشیم / به خواب عافیت آنگاه به بوی موی تو باشم

مفهوم: عارفان حقیقی در قیامت هم فقط به دنبال معشوق (خدا) هستند

ارتباط معنایی با :

۱) به وقت صبح قیامت که سر ز خاک بر آرم / به گفت و گوی تو خیزم به جست و جوی تو باشم

۲) خاکم به باد دادی دامن فشاندی اما / تا دامن قیامت گرد ملال باقی است

۳) مرغی ز دلم گر ز پس مرگ بسازند / جایی نپرد جز به در و بام سرایت

✓ ده روزه مهر گردون افسانه است و افسون / نیکی به جای یاران فرصت شمار یارا

مفهوم : عمر کم انسان و توصیه به محبت به دیگران

ارتباط معنایی با :

۴) ای صاحب کرامت شکرانه سلامت / روزی تفقدی کن درویش بی نوا را

۵) ای شر از همرها غافل مباش / فرصت ما نیز باری بیش نیست

۶) دریاب کنون که نعمتت هست به دست / کاین دولت و ملک می رود دست به دست

۷) زمانه در گذر است و عجل ز پی تازان / به هوش باش که فرصت ز دست نگذری

۸) هر که فریاد رس روز مصیبت خواهد / گو درایام سلامت به جوانمردی کوش

۹) بیخشی بر مردم مستمند / نیاور دلش سوی درد و گزند

۱۰) نیم نانی گر خورد مرد خدا / بذل درویشان کند نیمی دگر

۱۱) به نوبت اند ملوک اندر این سپنج سرای / و کنون که نوبت توست ای ملک به عدل گرای

۱۲) توانگرا دل درویش خود به دست آور / که مخزن زر و گنج و درم نخواهد ماند

۱۳) دایم گل این بستان شاداب نمی ماند / دریاب ضعیفان را در وقت توانایی

✓ آسایش دو گیتی تفسیر این دو حرف است / با دوستان مروت با دشمنان مدارا

مفهوم : مدارا با دوست و دشمن

ارتباط معنایی با : مفهوم ۱۲

✓ آئینه سکندر جام می است بنگر / تا بر تو عرضه دارد احوال ملک دارا

مفهوم : عظمت دل به دلیل جایگاه عشق خدا بودن

ارتباط معنایی :

۱) بروطواف دلی کن که کعبه مخفی است / که آن خلیل بناکرد و این خداخودساخت

۲) بدین فردی که آمد حبه دل / خداوند دو عالم راست منزل

۳) کعبه خود سنگ نشانی است که ره گم نشود / حاجی احرام دگر بند بین یار کجاست

۴) صوفی بیا که کعبه مقصود در دل است / حاجی به هرزه راه بیابان گرفته است

✓ حافظ به خود نپوشید این خرقة می آلود / ای شیخ پاکدامن معذور دار مارا

مفهوم : اعتقاد به جبر گرایی

ارتباط معنایی با :

۱) بارها گفته ام و بار دگر می گویم / که من دلشده این ره نه به خود می پیویم

۲) در پس آینه طوطی صفتم ساخته اند / آنچه استاد ازل گفت بگو می گویم

۳) در دایره قسمت ما نقطه تسلیمیم / لطف آنچه تو اندیشی حکم آنچه تو فرمایی

۴) این عشق به اختیار کس نیست / گفتم که همین قدر بدانید

۵) ما و من و زاهدان و تقوا / تا یار سر کدام دارد

✓ زیزدان دان نه از ارکان که کوتاه دیدگی باشد / که خطی کز خردخیزد تو آن را از بنان بینی

مفهوم : امور را به خود یا طبیعت نسبت دادن کوتاه نظری است

ارتباط معنایی با :

۱) چه اندیشی از خود که فلعلم نکوست / از آن درنگه کن که توفیق اوست

۲) به سعی خود نتوان برد پی به گوهر مقصود / خیال باشد کاین کاری حواله برآید

۳) گرچه تیر از کمان همی گذرد / از کمان دار بیند اهل خرد

۴) سعادت به بخشایش داور است / نه در چنگ و بازوی زورآور است

۵) گر از حق به توفیق خیری رسد / کی از بنده چیزی به غیر رسد

✓ خود را بر در بگذار و درآی ...

مفهوم : اگر می خواهی به خداوند بررسی خود را فراموش کن

ارتباط معنایی با : مفهوم ۲۲

✓ العالم محضر الله ، لاتعصوا فی محضره

مفهوم : دانش فراگیر خداوند بر کل زمین و غیب دان بودن او

ارتباط معنایی با :

به سوی عیب چون پویی / گر او را غیب دان بینی

✓ من گوش استماع ندارم ، لمن تقول؟

مفهوم : کسی که گوش شنوا ندارد نصیحت در او اثر نمی کند

ارتباط معنایی با :

(۱) یک گوشش در است و یکی دروازه / نرود میخ آهنین در سنگ

(۲) به یکی در درآید از گوش / به دگر در برون کند هوشش

(۳) گوش اگر گوش تو و ناله اگر ناله تو / آن چه البته به جایی نرسد فریاد است

(۴) آه سعدی اثر کند در سنگ / نکند در تو سنگدل تاثیر

✓ کبوتری که دگر آشیان نخواهد دید / قضا همی بردش تا به سوی دانه و دام

مفهوم : اعتقاد به قضا و قدر

ارتباط معنایی با : مفهوم ۲۳

✓ کم گوی و گزیده گوی چون در / تا زانک تو جهان شود پر

مفهوم : ستایش کم گویی و گزیده گویی

ارتباط معنایی با : مفهوم ۲۶ (A&B)

✓ بر بساطی که بساطی نیست

مفهوم : نامساعد بودن اوضاع

✓ و کوفه همین تهران است / که بار اول می آیی و ذوالفقار را بازمی کنی و ظلم را می بندی

مفهوم : ظهور امام زمان و اشاره پنهان به انقلاب اسلامی ایران

✓ خجسته باد نام خداوند نیکوترین آفریدگاران

مفهوم : خداوند برترین آفریدگاران است

ارتباط معنایی با :

(۱) بر صورت من زروی هستی / آرایش آفرین تو بستی

(۲) فتبارک الله احسن الخالقین

✓ یکی ز شب گرفتگان چراغ بر نمی کند / کسی به کوچه سارشب در سحر نمی زند

مفهوم : کسی ظلمت ها را با چراغ هدایت از بین نمی برد و به فکر آزادی مردم نیست

✓ سر گرگ باید هم اول برید / نه چون گوسفندان مردم درید

مفهوم : نکوهش تاخیر در مجازات ستمگر – نکوهش مجازات والیان بدون برگرداندن اموال مردم
ارتباط معنایی با :

(۱) ببند ای پسر دجله در آب کاست / که سودی ندارد چو سیلاب خاست

(۲) سرچشمه شاید گرفتن به بیل / چو پر شد نشاید گذشتن به پیل

(۳) هر غمی را فرجی است و لیکن ترسم / پیشم از آنم بکشد زهر که تریاق رسد

(۴) مکافات مودی به مالش نکن / که بیخش برآورد باید ز بن

(۵) مکن صبر بر عامل ظلم دوست / چه از فریبهی بایدش کند پوست

(۶) امروز بکش چو می توان کشت / کآتش چو بلند شد جهان سوخت

✓ نه سایه دارم و نه بر بیفکنندم سزاست / وگرنه بردرخت ترکسی تبرنمی زند

مفهوم : موجود بی سود و فایده شایسته نابودی است
ارتباط معنایی با :

(۱) بسوزند چون درختان بی بر / سزاخود همین است مربی بری را

(۲) سپید ارمانده است بی هیچ چیزی / ازیرا که بگزید او کم بری را

(۳) نه شکوفه ای نه برگی نه ثمر نه سایه دارم / به تعجبم که دهقان زچه روی کشت ما را

(۴) دستی که ریزشی نکند شاخ بی بر است / نخلی که میوه ای ندهد خشک بهتر است

(۵) حطب را گر تیشه بر پی زنند / درخت برومند را کی زنند

(۶) شاخ بی میوه گر همه طوبی است / ببریدش به میوه پیوندد

✓ خورده قسم اختران به پاداشم / بسته کمر آسمان به پیکارم

مفهوم : اعتقاد به قضا و قدر

ارتباط معنایی با : مفهوم ۲۳

✓ بمیرید پیش از آن که بمیرید

مفهوم : نفس اماره خود را بکشید قبل از آن که مرگ به سراغتان بیاید
ارتباط معنایی با :

(۱) بمیر ای دوست پیش از مرگ، دمی گر زندگی خواهی / که ادريس از چنین مردن بهشتی گشت پیش از ما

(۲) همان به کین نصیحت یاد گیریم / که پیش از مرگ یک نوبت بمیریم

۳) پیش از آن کن حساب خود که تو را / دیگری در حساب گیرد سخت

۴) آخر کار نیست خواهی شد / نیست شو پیش از آن که نیست شوی

✓ از خمستان جرعه ای بر خاک ریخت / جنبشی در آدم و حوا نهاد

مفهوم : عشق منشاء خلقت است .

ارتباط معنایی با : مفهوم ۱

✓ عشق چون آید برد هوش دل فرزانه را / دزد دانا می کشد اول چراغ خانه را

مفهوم : تقابل عشق و عقل

ارتباط معنایی با : مفهوم ۲

✓ آنچه ما کردیم با خود هیچ نابینا نکرد / در میان خانه گم کردیم صاحب خانه را

مفهوم : نکوهش غفلت انسانها از خداوند

ارتباط معنایی با : مفهوم ۱۳

✓ دود اگر بالا نشیند کسر شان شعله نیست / جای چشم ابرونگیرد گرچه او بالاتراست

مفهوم : مقامات و مناصب اجتماعی نشان دهنده شایستگی واقعی و برتری دارندگان آنها بر دیگران نیست

ارتباط معنایی با:

من از رویدن خار سر دیوار دانستم / که ناکس کس نمی گردد بدین بالا نشینی ها

« ادبیات سال سوّم »

✓ باران رحمت بی حسابش همه را رسیده و خوان نعمت بی دریغش همه جا کشیده ، پرده ناموس بندگان به گناه فاحش ندرد و وظیفه روزی به خطای منکر نبرد .

مفهوم : بخشش و بخشاینده‌گی خداوند ، ستارالعیوب بودن خداوند و روزی رسان بودن او
ارتباط معنایی با :

- (۱) ولیکن خداوند بالا و پست / به عصیان دررزق برکس نیست
- (۲) ادیم زمین سفره عام اوست / برین خوان یغما چه دشمن چه دوست
- (۳) دوکونش یکی قطره ازبحر علم / گنه بیند و پرده پوشد به حلم
- (۴) ابر و باد و مه و خورشید و فلک درکارند / تا تو نانی به کف آری و به غفلت نخوری
- (۵) لطیف کرم گستر کارساز / که دارای خلق است و دانای راز

✓ ای مرغ سحر عشق ز پروانه بیاموز / کان سوخته را جان شد و آواز نیامد
مفهوم : فنای عاشقان

ارتباط معنایی : مفهوم ۴

✓ ای برتر از خیال و قیاس و گمان و وهم / وز هر چه گفته اند و شنیده ایم و خوانده ایم
مفهوم : خداوند وصف ناپذیر است

ارتباط معنایی با : مفهوم ۲۰

✓ پهلوی با دندان ببر کباب می خوره
مفهوم : راحت طلب نبودن شاهان پهلوی

✓ امیدوار بود آدمی به خیر کسان / ما را به خیر تو امید نیست شرمسان
مفهوم : اگر نیکی در حق مردم نمی کنی بدی هم نکن

ارتباط معنایی با :

- (۱) اگر به جای خلق نیکویی نتوان کردن ، باری بدخویش ازایشان بازدار
- (۲) از طلا گشتن پشیمان گشته ایم / مرحمت فرموده ما را مس کنید
- (۳) دانی چه کنی ؟ مرا به من بازگذار / وین دست عنایت از سر من بردار

✓ غرض من آنست که تاریخ پایه ای بنویسم و بنایی بزرگ افراشته گردانم ، چنانکه ذکر آن تا آخر روزگار باقی

بماند

مفهوم : نوشته ام ابدی باشد و پرمعنا

ارتباط معنایی با :

(۱) پی افکندم از نظم کاخی بلند / که از بادو باران نیابد گزند

(۲) نمیرم از این پس که من زنده ام / که تخم سخن را پراکنده ام

✓ .... و تضریب کردی و المی بزرگ بدین چاکر رساندی

مفهوم : زیرآب دیگران را با سخن چینی زدن

✓ کفی راد دارد دلی پر زدرد

مفهوم : بخشنده است و دلش پراز عدل و داد است .

✓ مرا نام باید که تن مرگ راست !

مفهوم : آبرو از جان با ارزش تر است .

✓ دریاب کنون که نعمتت هست به دست / کاین دولت و ملک می رود دست به دست

مفهوم : ناپایداری قدرت (مفهوم ۱۰) - توصیه به محبت به دیگران

ارتباط معنایی با :

(۱) ای صاحب کرامت شکرانه سلامت / روزی تفقدی کن درویش بی نوا را

(۲) ای شرر از همرهان غافل مباش / فرصت ما نیز باری بیش نیست

(۳) زمانه در گذر است و عجل ز پی تازان / به هوش باش که فرصت ز دست نگذاری

(۴) هر که فریاد رس روز مصیبت خواهد / گو درایام سلامت به جوانمردی کوش

(۵) ببخشای بر مردم مستمند / نیاور دلش سوی درد و گزند

(۶) نیم نانی گر خورد مرد خدا / بذل درویشان کند نیمی دگر

(۷) به نوبت اند ملوک اندر این سپنج سرای / و کنون که نوبت توست ای ملک به عدل گرای

(۸) توانگرا دل درویش خود به دست آور / که مخزن زر و گنج و درم نخواهد ماند

(۹) دایم گل این بستان شاداب نمی ماند / دریاب ضعیفان را در وقت توانایی

✓ این همه شاهد وشکر کز سخنم می ریزد / اجر صبری است کزان شاخه نباتم دادند

مفهوم : رسیدن به خوشی در اثر ارتباط با خداوند

ارتباط معنایی با :

من اگر کامروا گشتم و خوشدل چه عجب / مستحق بودم و این ها به زکاتم دادند

✓ بگذار تا بگرییم چون ابردر بهاران / کز سنگ ناله خیزد روز وداع یاران

مفهوم : دشواری جدا شدن از یار

✓ چندت کنم حکایت شرح این قدر کفایت / باقی نمی توان گفت الا به غمگساران

مفهوم : درد عشق را فقط عاشق هجران دیده می فهمد

ارتباط معنایی با : مفهوم ۵

✓ از گزند داس دروگر وقت هیچ روینده را زنهار نیست

مفهوم : سر انجام همه مخلوقات مرگ است

ارتباط معنایی با :

۱) گل همین پنج روز و شش باشد / وین گلستان همیشه خوش باشد

۲) لیک آن کس که زندگانی داد / داده خویش باز می خواهد

۳) زین ترش بودند در این زندان / مرگ را کند کی شود دندان

۴) هر کس راه خوابگاهی رفت / چون که هنگام خوابش آمد خفت

✓ دوستت دارم از این رو که مکافات می کنم

مفهوم : خداوند بندگان مقرب تر را بیشتر و سخت تر مورد زجر و آزمایش قرار می دهد

ارتباط معنایی با :

۱) هر که در این بزم مقرب تر است / جام بلا بیشترش می دهد

۲) در حیرتند خیره سران از چه عشق دوست / احباب را به بند بلا مبتلا کند

۳) هر که بود طالب دیدار دوست / آب دم نیشترش می دهد

۴) به شادی و آسایش و خواب و خور / ندارند کاری دل افکارها

۵) به جز اشک چشم و به جز داغ دل / نباشد به دست گرفتارها

۶) بار رنج کش به شب قیرگون / هر چه عنا (رنج) بیش عنایت فزون

۷) ناز پرورد تنعم نبرد راه به دوست / عاشقی شیوه رندان بلاکش باشد

۸) بی سروپای گدای آن جا را / سر ز ملک جهان گران بینی

۹) به او نزدیکتری شوید، گرچه بیشتر آزار ببینید .

✓زرعزیز آفریده است خدای / هر که خوارش بکرد خواربشد

مفهوم : پول و ثروت دنیا عزیز است (این مفهوم ، هنجار شکنی یا به عبارت دیگر آشنایی زدایی دارد)
ارتباط معنایی با :

۱) اگر چه سرو تهی دست می روی براو / مرو که متنفر از تنگدستان است

۲) کسب کمال اهل جهان زر بود / علامه آن بود که زرش بیشتر بود

۳) زر نداری نتوان رفت به زور از دریا / زور ده مرده چه خواهی زر یک مرده بیار

۴) به زر شدی همه کارم ز وصل تو چون زر / ز بی زری است که کارم چو زر نمی گردد

✓ مرا تا عشق صبر از دل براندست / بدین امید جان من بماندست

مفهوم : ستایش امید

ارتباط معنایی با : مفهوم ۱۹

✓ هین سخن تازه بگو تا دو جهان تازه شود / وارهد از هر دو جهان بی حد و اندازه شود .

مفهوم : نکوهش تکرار و توصیه به نوآوری

ارتباط معنایی با : مفهوم ۲۴

✓ خاک سیاه بر سراو کزدم تو تازه نشد / یا همگی رنگ شود یا همه آوازه شود

مفهوم : سخن و عنایات و توجه حق موجب پیشرفت آدمی است و راه دیگری ندارد .

ارتباط معنایی با :

۱) روی کسی سرخ نشد بی مدد لعل لب / بی تو اگر سرخ بود از اثر غازه شود

۲) چه غم دیوار امت را که دارد چون تو پشتیبان / چه باک از موج بحر آن را که باشد نوح کشتیبان

۳) گر هزاران دام باشد هر قدم / چون تو با مایی نباشد هیچ غم

۴) چون عنایات بود با ما مقیم / کی بود بیمی از آن دزد لئیم؟

۵) هر که در سایه عنایت اوست / گنهنش طاعت است و دشمن دوست

۶) به سعی خود پی نتوان برد به گوهر مقصود / خیال باشد کاین کار بی حواله برآید

۷) تو با خدای خود انداز کار و دل خوش دار / که رحم اگر نکند مدعی خدا بکند

✓ بسیارمنی کرد و ز تقدیر نترسید / بنگر که از این چرخ جفا پیشه چه برخاست
مفهوم : عاقبت مغرور شدن نابودی است .

✓ زی تیرنگه کرد و پرخویش براو دید / گفتا ز که نالیم که ازماست که برماست
مفهوم : همه پیشامدها برگردن خود انسان است .

ارتباط معنایی با : مفهوم ۱۴

✓ برراستی بال نظر کرد و چنین گفت / امروز همه روی جهان زیرپرماست
مفهوم : لاف زدن و خود ستایی

ارتباط معنایی با :

(۱) گریسرخاشاک یکی پشه بجنبد/ جنبیدن آن پشه عیان درنظرماست

(۲) براج چو پرواز کنم از نظرتیز / می بینم اگر ذره ای اندر تک دریاست

✓ کرد فرامش ره و رفتار خویش / مانده غرامت زده از کار خویش

مفهوم : نکوهش تقلید کورکورانه

ارتباط معنایی با :

(۱) در چابکی طریق تو ورزند نیکوان / لیکن خرام کبک دری نیست کار زاغ

(۲) کلاغی تک کبک در گوش کرد / تک خویشتن را فراموش کرد

(۳) پی تقلید رفتن از کوری است / در هر کس زدن ز بی نوری است

(۴) مشو مقلد همراه اگر چه توفیق است / که از جریده روی کار مهر بالا گرفت

(۵) از ره تقلید اگر حاصل شود کسب کمال / هر که گردد خم نشین باید که افلاطون شود

✓ تو را که این همه گفت است و گوی بردرمی / چگونه از تو توقع کند کسی کرمی

مفهوم : خسیس بودن فرد چانه زننده

✓ باچشم های عاشق بیا تا جهان را تلاوت کنیم .

مفهوم: هرموجودی نشانی از خداست و بادیدن او پی به وجود خدا می بریم - نگرش با بصیرت

ارتباط معنایی با: مفهوم ۱۱

✓ فردا که گل زخم ها را عشاق شاهد بگیرند / واحسرتا نیست ای دل ، زخمی گواه من و تو

مفهوم : محاکمه درونی شاعر از اینکه زخمی در راه خداندارد - خود اتهامی

ارتباط معنایی با :

فردا که پیشگاه حقیقت شود پدید / شرمنده رهروی که عمل به مجازنکرد

✓ آن عید یاد باد که ازبام و برمرا / هردو پیام یارو خط دلبر آمدی

مفهوم : افسوس از خوشی های گذشته = مفهوم درس بوی جوی مولیان

ارتباط معنایی با :

(۱) آن خوشدلی کجا باشد ، و آن دور کوکه ما را / دیدارمی نمود هرروز یک دوباری

(۲) اکنون به دام صد غم و صد محنتم اسیر / آن مرغ خوشدلی که تو دیدی پرید و رفت

✓ دل در این پیر زن عشوه گر دهر میند / کاین عجوزه عروس هزار داماد است

مفهوم : ناپایداری و بی وفایی دنیا

ارتباط معنایی با : مفهوم ۹

✓ دل هر ذره را که بشکافی / آفتابیش در میان بینی

مفهوم : هر جزئی از طبیعت نشانی از خداست - نگرش با بصیرت (مفهوم ۱۱)

ارتباط معنایی با :

(۱) جهان را سر به سر آینه می دان / به هر یک ذره ای صد مهر تابان

(۲) اگر یک را قطره را دل برشکافی / برون آید از آن صد بحر صافی

(۳) به هر جزئی ز خاک ار بنگری راست / هزاران آدم اندر او هویداست

(۴) درون حبه ای صد خرمن آمد / جهانی اند دل یک ارزن آمد

(۵) به زیر پرده هر ذره پنهان / جهان جان فزای روی جانان

✓ جان گدازی اگر به آتش عشق / عشق را کیمیای جان بینی

مفهوم : عشق موجب تعالی است

ارتباط معنایی با : مفهوم ۶

✓ شمع جویی و آفتاب بلند / روز بس روشن است و تو در شب تار

مفهوم : نکوهش غفلت انسانها از خداوند

ارتباط معنایی با : مفهوم ۱۳

✓ چشم بگشا به گلستان و ببین / جلوه آب صاف در گل و خار

مفهوم : موجودیت یافتن از یک منبع واحد و از کثرت به وحدت روی آوردن

ارتباط معنایی با :

زکثرت جان را غم و اندوه می زاید / به وحدت آی تا خود را همیشه شادمان بینی

✓ شود آسان ز عشق کاری چند / که بود نزد عقل بس دشوار

مفهوم : تقابل عقل و عشق

ارتباط معنایی با : مفهوم ۲

✓ تا به جایی می رسی که می نرسد / پای اوهام و پایه افکار

مفهوم : اوج مقام و تعالی انسان

ارتباط معنایی با :

(۱) از جمادی مردم و نامی شدم / و ز نما مردم ز حیوان سر زدم

(۲) و ز ملک بایدم پران شوم / آن چه اندر وهم نیاید آن شوم

(۳) رسد آدمی به جایی که جز خدا نبیند / بنگر که تا چه حد است مکان آدمیت

(۴) بار یابی به محفلی کان جا / جبرئیل امین ندارد بار

(۵) شبی برنشست از فلک بر گذشت / به تمکین و جاه از ملک برگذشت

(۶) چنان گرم در تیه قربت براند / که در سدره جبرئیل از او باز ماند

(۷) مگر آدمی نبود که اسیر دیو ماندی / که فرشته ره ندارد به مکان آدمیت

✓ هرکسی را سیرتی بنهاده ام / هرکسی را اصطلاحی داده ام

مفهوم : به هرکسی شیوه ای آموخته شده تا منظور و مقصود خود را بیان کند .

ارتباط معنایی با :

(۱) هرکسی به زبانی صفت حمد تو گوید / بلبل به غزل خوانی و قمری به ترانه

(۲) به هرکه هرچه سزاوار بود بخشیدند / سکندرآینه و خضر آب حیوان یافت

(۳) مدبری که به گل نکهت و به گل جان داد / به هرکه هرچه سزادیدعاقبت آن داد .

(۴) حسدچه می بری ای سست نظم برحافظ / قبول خاطر و لطف سخن خداداداست .

(۵) مه فشانند نور و سگ عوعو کند / هر کسی بر خلقت خود می تند

(۶) هر کسی را بهر کاری ساختند / میل آنرا در دلش انداختند

✓ لعل را گر مهر نبود باک نیست / عشق را دریای غم غمناک نیست

مفهوم: ارزشمند بودن در ذات و قابلیت ذاتی

ارتباط معنایی با :

- (۱) هنر بیار و زبان آوری مکن سعدی / چه حاجت است بگوید سخن که شیرینم
- (۲) سعدی از سرزنش غیر نترسد هیهات / غرقه در نیل چه اندیشه کند باران را
- (۳) ذکر تو را گر کنند ور نکنند اهل فضل / حاجت مشاطه نیست روی دلارام را
- (۴) دلی که غیب نمای است و جام جم دارد / ز خاتمی که دمی گم شود چه غم دارد
- (۵) گوهر نمای جوهر ذاتی خویش باش

✓ هیچ ترتیبی و آدابی مجوی / هرچه می خواهد دل تنگت بگوی

مفهوم: هرطور که می خواهی خدا راعبادت کن

✓ قل کلّ یعمل علی شاکلته

مفهوم: هرکس مطابق سرشت خود عمل می کند

ارتباط معنایی با :

- (۱) ما جرم و کنه کنیم و او لطف و کرم / هر کس چیزی که لایق اوست کند
  - (۲) نه هرکس را به چوبی راند باید / نه هرکس را به نامی خواند باید
  - (۳) حسد چه می بری ای سست نظم بر حافظ / قبول خاطر و لطف سخن خدا دادست
- ✓ مجموعه ای می بایست از هر دو عالم روحانی و جسمانی تا بارامانت مردانه وعاشقانه درسفت جان کشد .
- مفهوم : کشیدن بارامانت عشق توسط انسان که حتی کوه از کشیدن آن عاجز ماند .
- ارتباط معنایی با :

- (۱) آسمان بارامانت نتوانست کشید / قرعه کاربه نام من دیوانه زدند
- (۲) آسمان سست پی مرد شکوه عشق نیست / رخس می باید که رستم را به میدان آورد
- (۳) درازل پرتو حسنت ز تجلی دم زد / عشق پیدا شدو آتش به همه عالم زد .
- (۴) آدمی گر خون بگرید از گرانباری رواست / کان چه نتوانست بردن آسمان بردوش اوست .
- (۵) آسمان کی می تواند کرد کار عشق را / بر نمی آید ز دست شیشه گر آهنگری
- (۶) عشق بالاتر از آن است که در وصف آید / چرخ کبکی است که در چنگال این شهباز است

۷) عشق دعوی می کند بار بلا بر دوش نه / نقد خود بر سنگ زن بنگر عیار خویش را

۸) انا عرضنا الامانه على السموات و الارض و ...

✓ خلق الانسان من صلصال كالفخار

مفهوم: آفرینش انسان از گل خشک

ارتباط معنایی با :

۱) اتي خالق بشراً من طين

۲) خاک چهل صباح سرشستی به دست صنع / خود بر ثنای براندی ثنای خاک

۳) گل پیکرت را چهل بامداد / به دست خود از راه حکمت نوشت

« ادبیات سال چهارم »

✓ سینه خواهم شرحه شرحه از فراق / تا بگویم شرح درد اشتیاق

مفهوم : کسی درد عاشق را می فهمد که خود درد عشق را کشیده باشد

ارتباط معنایی با : مفهوم ۵

✓ هر کسی کاودور مانداز اصل خویش / باز جوید روزگار وصل خویش

مفهوم : هر موجودی به اصل و مبدا خود بازمی گردد .

ارتباط معنایی با : مفهوم ۲۱

✓ تن زجان و جان زتن مستور نیست / لیک کس را دید جان دستور نیست

مفهوم : از کوزه همان برون تراود که در اوست .

ارتباط معنایی با : مفهوم ۳۰

✓ نتوان وصف تو گفتن که تو در فهم نگنجی / نتوان شبهه تو گفتن که تو در وهم نیایی

مفهوم : خارج از ذهن و وصف ما بودن خداوند

ارتباط معنایی با : مفهوم ۲۰

✓ طمع دنائت آورد و آبرو برد !

مفهوم : نکوهش طمع و ستایش قناعت

ارتباط معنایی با : مفهوم ۱۵

✓ حسنت به ازل نظر چو در کارم کرد / بنمود جمال و عاشق زارم کرد

مفهوم : عشق منشا خلقت انسان بوده است

ارتباط معنایی با : مفهوم ۱

✓ منی چون بیبوست با کردگار / شکست اندر آورد و برگشت کار

مفهوم : غرور در برابر خداوند سبب شکست است .

ارتباط معنایی با :

(۱) به یزدان هر آن کس که شد ناسپاس / به دلش اندر آید ز هر سو هراس

✓ هنر خوارشد جادویی ارجمند / نهان راستی آشکارگزند

مفهوم: راستی از بین رفته و کژی جای آن را گرفته .

ارتباط معنایی با :

(۱) شده بریدی دست دیوان دراز / زنیکی نبودی سخن جز به راز

(۲) نهان گشت آیین فرزندگان / پراکنده شد نام دیوانگان

✓ عشق دریایی کرانه ناپدید / کی توان کردن شنا ای هوشمند

مفهوم: از عشق نمی توان خلاص شد - سختی کشیدن عاشقان

ارتباط معنایی با : مفهوم ۳

✓ عشق را خواهی که تا پایان بری / بس که بیسندید باید ناپسند

مفهوم: سختی کشیدن عاشقان

ارتباط معنایی با : مفهوم ۳

✓ بگفتا دوری از مه نیست درخور / بگفت آشفته از مه دوربهرتر

مفهوم: ندیدن دلبر به صلاح و مصلحت عاشق است .

ارتباط معنایی با :

(۱) زهرسوکرد برعادت نگاهی   نظرناگه درافتادش به ماهی

چولختی دید از آن دیدن خطردید   که بیش آشفته شد تا بیشتر دید

(۲) گر مدعیان نقش ببینند پری را / دانند که دیوانه چرا جامه دریده است

✓ بگفتا رو صبوری کن در این درد / بگفت از جان صبوری چون توان کرد

مفهوم: بدون معشوق نمی توان صبوری کرد

ارتباط معنایی با : مفهوم ۷

✓ تا رفتنش ببینم و گفتنش بشنوم / از پای تا به سرهمه سمع و بصرشدم

مفهوم: با تمام وجود به تماشای معشوق رفتن

ارتباط معنایی با :

با صد هزار جلوه برون آمدی که من / با صد هزار دیده تماشا کنم تورا

✓ تا کی می صبح و شکر خواب بامداد / هشیار گرد هان! که گذشت اختیار عمر

مفهوم : نکوهش گذر جوانی با غفلت

ارتباط معنایی با :

جوانی نکو دار کاین مرغ زیبا / نماند در این خانه استخوانی

✓ حافظ سخن بگوی که بر صفحه جهان / این نقش ماند از قلمت یادگار عمر

مفهوم : ماندگار بودن سخن نیکو در ادبیات

ارتباط معنایی با :

(۱) سخن را چنین خوار مایه مدار / سخن ماند از تو همی یادگار

(۲) پی افکندم از نظم کاخی بلند / که از باد و باران نیابد گزند

(۳) نیمیرم از این پس که من زنده ام / که تخم سخن را پراکنده ام

✓ اگر دردیده مجنون نشینی / به غیر از خوبی لیلی نبینی

مفهوم : ستایش نگرش با بصیرت

ارتباط معنایی با : مفهوم ۱۱

✓ تو مو می بینی و مجنون پیچش مو / تو ابرو او اشارت های ابرو

مفهوم : ستایش نگرش با بصیرت

ارتباط معنایی با : مفهوم ۱۱

✓ پرستش به مستی است در کیش مهر / برون اند زین جرگه هشیارها

مفهوم : تقابل عقل و عشق

ارتباط معنایی با : مفهوم ۲

✓ به شادی و آسایش و خواب و خور / ندارند کاری دل افکارها

✓ میهن مهرورزان که آزاده اند / بریزند از دام جان تارها

✓ ولی رادمردان و وارستگان / نیازند هرگز به مردارها

مفهوم : سختی کشیدن عاشقان

ارتباط معنایی با : مفهوم ۳

✓ چه فرهادها مرده در کوه ها / چه حلاج ها رفته بر دارها

✓ به خون خود آغشته و رفته اند / چه گل های رنگین به جوبارها

مفهوم : فناء عاشقان

ارتباط معنایی با : مفهوم ۴

✓ سرود عشق ز مرغان بوستان بشنو / جمال یار ز گل برگ سبز ، تابان شد

مفهوم : نگرش با بصیرت

ارتباط معنایی با : مفهوم ۱۱

✓ اندر دل بی وفا غم و ماتم باد / آن را که وفا نیست ز عالم کم باد

مفهوم : نکوهش غم منفی - نکوهش هرکسی که غم عشق ندارد

ارتباط معنایی با :

(۱) کس در این وادی به جز آتش مباد / وان که آتش نیست عیشش خوش مباد

(۲) هر آن کسی که در این حلقه نیست زنده به عشق / بر او نمرده به فتوای من نماز کنید

✓ دیدی که مرا هیچ کسی یاد نکرد / جز غم که هزار آفرین برغم باد

مفهوم : تقدیر از وجود غم مثبت عشق

ارتباط معنایی با : مفهوم ۸

✓ مفهوم متن مستوجب آتش : نفی غرور

ارتباط معنایی با :

(۱) ز مغرور دنیا ره دین مجوی / خدا بینی از خویشتن بین مجوی

(۲) به هر بدت خرسند باید بدن / که از بد بدتر نیز شاید بدن

(۳) بزرگان نکردند در خود نگاه / خدایی از خویشتن بین مخواه

(۴) طریقت جز این نیست درویش را / که افکنده دارد تن خویش را

✓ مرد آن بود که در میان خلق بنشیند و برخیزد و بخورد و بخسبد و بخرد و بفروشد وزن خواهد .

مفهوم : ستایش مردمی بودن

ارتباط معنایی با :

نیست باز آمدن از فکر و خیال تو مرا / با رفیقان موافق سفردور خوش است

✓ هر عصب و فکر به منبع بی شائبه ایمان وصل بود که خوب و بد را به عنوان مشیت الهی می پذیرفت.

مفهوم: اعتقاد به قضا و قدر

ارتباط معنایی با : مفهوم ۲۳

✓ اگر پای دردامن آری چو کوه / سرت ز آسمان بگذرد درشکوه

مفهوم : ستایش گوشه نشینی

ارتباط معنایی با : مفهوم ۲۵

✓ صدف وار گوهر شناسان راز / دهان جز به لولو نکردند باز

مفهوم : ستایش کم گویی و گزیده گویی

ارتباط معنایی با : مفهوم ۲۶ (A&B)

✓ فراوان سخن باشد آکنده گوش / نصیحت نگیرد مگر در خموش

مفهوم : انسان پرحرف نصیحت نمی شنود

ارتباط معنایی با : مفهوم ۲۸

✓ نباید سخن گفت ناساخته / نشاید بریدن نینداخته

مفهوم : اول اندیشه کن بعد سخن بگو

ارتباط معنایی با : مفهوم ۲۹

✓ کمال است در نفس انسان سخن / تو خود را به گفتار ناقص مکن

مفهوم : ارزش انسان به گفتار اوست

ارتباط معنایی با :

(۱) زنده به جز آدمیان نیست کس / کآدمی از نطقه زنده است و بس

(۲) آدمی از دواب ممتاز است / که به لطف سخن سرافراز است

✓ چرا گوید آن چیز درخفیه مرد / که گرفاش گردد شود روی زرد

مفهوم : اهمیت رازداری و نکوهش افشاگری

ارتباط معنایی با : مفهوم ۲۷

✓ گفت نزدیک است والی را سرای آنجاشویم / گفت والی از کجا در خانه خمار نیست

مفهوم : بی عدالتی و وضع نابسامان دستگاه حکومت .

ارتباط معنایی با :

۱) گفت می باید تو را تا خانه قاضی برم / گفت روضیح آی قاضی نیمه شب بیدار نیست

۲) با محتسبم عیب مگوئید که او نیز / پیوسته چو ما در طلب عیش مدام است

۳) گفت مستی زان سبب افتان و خیزان می روی / گفت جرم راه رفتن نیست ره هموار نیست

✓ گفت باید حد زند هشیار مردم مست را / گفت هشیاری بیار اینجا کسی هشیار نیست

مفهوم : همه مردم در نوعی مستی و غفلت اند

ارتباط معنایی با : مفهوم ۳۲

✓ تا وارهی از دم ستوران / وین مردم نحس دیو مانند

مفهوم : نکوهش هم نشینی با انسانهای پست

ارتباط معنایی با :

۱) از این دیو مردم که دام و ددند / نهران شو که هم صحبتان بدند

۲) بیاموزمت کیمیای سعادت / ز هم صحبت بد جدایی جدایی

✓ شگفتا ! نگاه های لوکس مردم آسفالت نشین شهر ، آن را کهکشان می بیند و دهاتی های گاه کش کویر ،

شاهراه علی و راه کعبه !

✓ کلمات را کنار زیند و روحی را که در این تلقی و تعبیر پنهان است تماشا کنید

✓ هر سال که یک کلاس بالاتر می رفتم از زیباییها و لذت ها و چهره های پر از ماورا محروم تر می شدم

✓ دیدارها همه بر خاک و سخن ها همه از خاک !

✓ به این علم عددبین مصلحت اندیش آلود...

✓ شکوه و شگفتی و زیبایی شورانگیز طلوع خورشید را باید از دور دید . اگر نزدیکش رویم از دستش داده ایم...

✓ لطافت زیبای گل در زیر انگشتهای تشریح می پژمرد !

مفهوم : نکوهش نگرش علمی و جزء نگر و ستایش نگرش باطن بین

✓ شمال و غرب و جنوب پریشان و آشفته اند، تاج ها درهم می شکنند و امپراتوریهها به خویش می لرزد

مفهوم : فنای قدرت و پادشاهان

ارتباط معنایی با : مفهوم ۱۰

✓ چه چیز را دشوار پنهان می توان داشت آتش را که در روز دودش از راز نهران خبر می دهد و در شب شعله اش پرده دری می کند؛ عشق نیز چون آتش است که پنهان نمی ماند.

مفهوم: سه چیز را دشوار می توان پنهان داشت: آتش - عشق - شعر

ارتباط معنایی با:

(۱) دهل زیر گلیم از خلق پنهان / نشاید کرد و آتش زیر سر پوش

(۲) اظهار عشق را به زبان احتیاج نیست / چندان که شد نگه به نگه آشنا بس است

(۳) عشقت به قول مدعی پنهان نشاید داشتن / سرچشمه خورشید را نتوان به خاک انباشتن

(۴) عشق سعدی نه حدیثی است که پنهان ماند / داستانی است که بر سر هر بازاری است

(۵) هزار جهد بکردم که سر عشق بیوشم / نبود بر سر آتش میسرم که نجوشم

✓ هیچ کلامی را دوبار در قافیه نیاورم مگر آن که با ظاهری یکسان معنایی جدا داشته باشد .

مفهوم: جناس تام در قافیه مانند بیت « خرامان بشد سوی آب روان چنان چون شده باز جوید روان »

« آتش است این بانگ نای و نیست باد هر که این آتش ندارد نیست باد »

✓ من نمی دانم که چرا می گویند اسب حیوان نجیبی است / کبوترزبب است . / و چرا در قفس هیچ کسی کرکس

نیست / گل شبدر چه کم از لاله قرمز دارد ؟

✓ چشم ها را باید شست ، جور دیگر باید دید ...

مفهوم: ستایش نگرش با بصیرت

ارتباط معنایی با: مفهوم ۱۱

✓ کار ما نیست شناسایی راز گل سرخ ، کار ما شاید این است ، که میان گل نیلوفر و قرن ، پی آواز حقیقت بدویم

مفهوم: نکوهش نگرش علمی و جزء نگر و ستایش نگرش باطن بین

✓ الهی ، تو مرا خواستی ، من آن خواستم که تو خواستی .

مفهوم: سرسپردگی مطلق و رضای در برابر خداوند

ارتباط معنایی با:

مطیع امر توام گردلم بخواهی سوخت / اسیر حکم توام گرتنم بخواهی خست